

VIJF VRAGEN EN VIJF SUGGESTIES OVER HET KLIMAAT- EN ENERGIEBELEID
OPEN BRIEF AAN JESSE KLAVER, POLITIEK LEIDER GROENLINKS

Geachte heer Klaver, beste Jesse,

Binnenkort zal de Tweede Kamer zich uitspreken over het Ontwerp Klimaatakkoord. Als betrokken burger gaat het klimaat- en energiebeleid mij zeer ter harte - ik heb een prachtige kleindochter van 6 jaar - en juist daarom maak ik me grote zorgen over dat beleid.

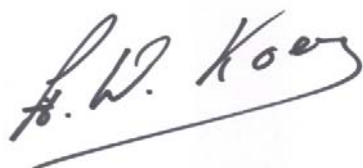
Het Ontwerp Klimaatakkoord is het resultaat van een knap stuk polderen, maar het blijft een compromis tussen deelbelangen en dat is echt iets anders dan beleid gevoed vanuit, en gericht op, het algemene belang. Echter, meer nog dan door die overweging worden mijn zorgen gevoed door het idee dat de Haagse politiek op een roze wolk lijkt te leven die in de lucht wordt gehouden met de hete lucht van fraaie maar onhaalbare intenties, wollige woorden en compromissen en ongefundeerde cijfers en feiten die bij nadere analyse uitermate discutabel zijn vanwege niet-expliciete aannames.

Voor alle duidelijkheid: nee, ik ben geen klimaatontkenner en zelfs geen klimaatscepticus. De risico's en de gevolgen van klimaatverandering zijn te groot om maar rustig af te wachten. Het "waarom" van het klimaat- en energiebeleid staat voor mij dus niet ter discussie. Maar juist daarom richten mijn zorgen zich op het "hoe". Zoals het nu gaat, komen we er niet - vrees ik.

Daarom wil ik je vijf vragen voorleggen die voor elke burger van dit land van belang zijn om zich met het klimaat-en energiebeleid te verbinden. Ik stel die vragen juist aan jou omdat ik het zeer waardeer dat je je, meer dan andere politici, krachtig en inzet voor een klimaat- en energiebeleid dat werkt en effect heeft. Ik doe dat in de vorm van een open brief want natuurlijk zijn mijn vragen en suggesties ook van belang voor andere politieke partijen, politici en bestuurders.

Vragen staat vrij en die ene gek kan Dus wil ik het niet bij vragen laten en ben ik zo vrij ook vijf suggesties te doen hoe het anders en beter zou kunnen. Nu kun je die suggesties afdoen als het gezeur van de zoveelste emeritus hoogleraar die wel even zal vertellen wat er moet gebeuren, maar weet dat ik al ruim vijf jaar het klimaat- en energiedebat intensief volg. En weet dat mijn vragen breed leven bij de vele mensen die ik spreek over dit onderwerp.

Daarom hoop ik dat je mijn vragen en suggesties serieus wilt nemen. Er staat veel op het spel.

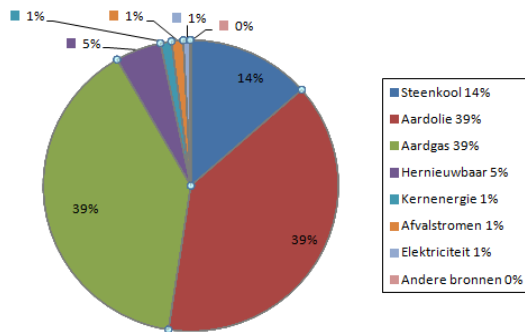

Prof. em. dr. Albert Koers
Schettens, 14 mei 2019

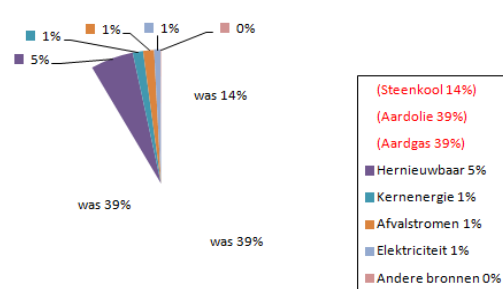
VIJF VRAGEN

VRAAG 1 - ENERGIEVOORZIENING?

Als we stoppen met fossiele energiebronnen, is circa 80% van ons energieverbruik niet meer gedekt. De twee plaatjes hieronder laten zien waar onze energie nu vandaan komt en hoe groot het gat is dat ontstaat als we fossiele energiebronnen - terecht - in de ban doen.

Zo is het nu

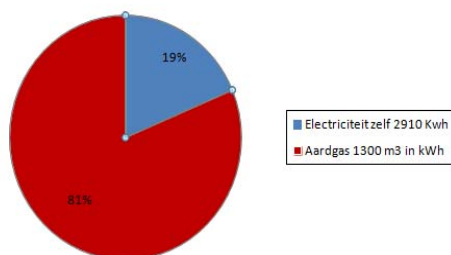
En zo is het straks

De cijfers voor dit plaatje komen uit CBS Statline voor 2016 en inmiddels is de bijdrage van hernieuwbare energie gestegen tot bijna 7%. Mooi, maar nog steeds de bekende druppel op de gloeiende plaat.

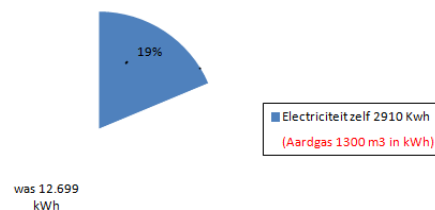
HOE GA JE DIT OPLOSSEN?

VRAAG 2 - HUISHOUDENS?

Huishoudens gebruiken gemiddeld 2.900 kWh elektriciteit en 1.300 m³ aardgas. Die 1.300 m³ is gelijk aan 12.670 kWh elektriciteit. Van het gas af leidt dus tot een energie-gat van circa 12.500 kWh per huishouden..

Zo is het nu

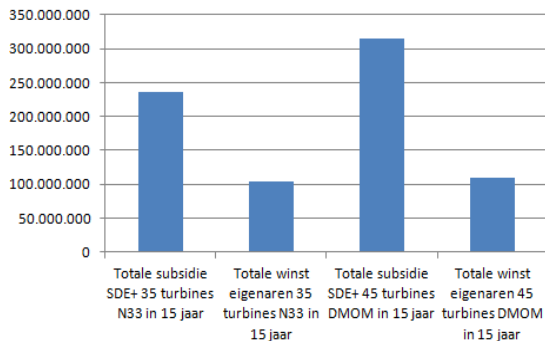
En zo is het straks

Bedenk ook dat er circa 7,9 miljoen huishoudens zijn en dat die - als ze allemaal van het aardgas af moeten - in totaal ruim 100 miljoen MWh extra nodig hebben. Misschien minder als we allemaal aan de warmtepompen gaan, maar meer als we massaal elektrisch gaan autorijden.

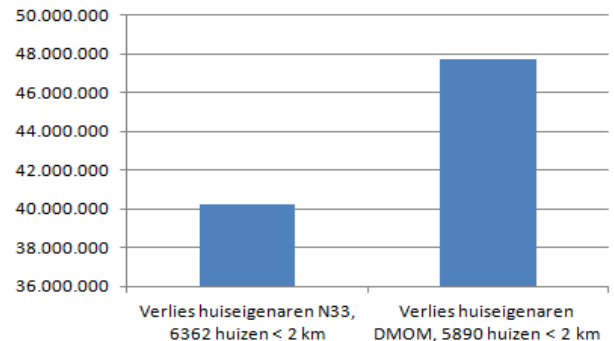
HOE GA JE DIT OPLOSSEN?

VRAAG 3 - LUSTEN EN LASTEN?

Het gaat mij om het klimaat- en energiebeleid in het algemeen, maar windenergie laat zien hoe scheef de lusten en de lasten verdeeld zijn. Zie onderstaande plaatjes voor twee windparken in Drenthe en Groningen.

Miljoenen winst voor de exploitanten wonen

En miljoenen verlies voor de mensen die er wonen

Dit gaat over windenergie, maar het beeld is vergelijkbaar met andere sectoren van de energietransitie: het bedrijfsleven verdient er geld mee - soms heel veel - en blijft buiten schot als het gaat om de lasten. En dan is het ook nog zo dat de mensen die opgezadeld worden met de lasten ook nog eens meebetalen aan de subsidies waar de exploitanten zich aan laven. Is het gek dat mensen boos worden - soms heel boos?

HOE GA JE DIT OPLOSSEN?

VRAAG 4 - GRABELTON?

Het klinkt mooi: dat het Ontwerp Klimaatakkoord maar liefst 600 maatregelen bevat om de 49% CO2 reductie in 2030 te realiseren. Maar is dit eigenlijk niet het bewijs dat het ontbreekt aan lef en durf om echt door te pakken? Dat het Ontwerp Klimaatakkoord in feite een groene grabbelton is waarin een select gezelschap uit bedrijfsleven en belangenorganisaties mag graaien totdat ze hun favoriete speeltje gevonden hebben en er uit mogen halen. Waarbij, heel begrijpelijk, voor het bedrijfsleven "favoriet" gelijk is aan minimale kosten en - beter nog - de kans om geld te verdienen.

Daarom is de uitkomst van het debat over de CO2 tax zo belangrijk. VNO-NCW wil dát speeltje vooral in de grabbelton laten zitten, never mind dat wetenschappers en organisaties als de OECD en DNB een CO2 tax al jarenlang zien als de beste manier om de uitstoot terug te dringen. En never mind dat landen als Canada en Zweden al een CO2 tax hebben zonder dat bedrijven in paniek op de vlucht slaan.

Hoe lang staan we nog toe dat bedrijven en burgers - ja, ook die - het klimaat- en energiebeleid behandelen als een grabbelton waar je de leuke speeltjes uithaalt en waarin je alles wat zwaar en lastig is lekker laat zitten? Ook als het gevolg is dat we onze enige planeet om zeep helpen.

HOE GA JE DIT OPLOSSEN?

VRAAG 5 - HOGE HOED?

Als er één beleidsterrein is waar we elkaar met meningen, hypothesen en fake news om de oren slaan, dan is het wel het klimaat- en energiebeleid. Wat er allemaal uit de hoge hoed wordt getoverd om elkaar de oren te wassen! Data, informatie en kennis worden niet ingezet om te komen tot evidence-based besluiten of beleid, maar om het ongelijk van de ander aan te tonen. Die daarop hetzelfde doet. Waarop

In dat strijdgewoel is de overheid helaas niet langer de neutrale partij die boven de kijvende meute staat. Integendeel: ook de overheid doet mee aan het framen van feiten zodat ze passen bij het beleid van dat moment. Gevolg: meer en meer burgers zien de overheid niet langer als een betrouwbare bron van informatie. En dus ook niet als een betrouwbare partner bij het realiseren van het klimaat- en energiebeleid.

Politiek bedrijven is wat anders dan wetenschap - wat veel wetenschappers (of zij die menen dat te zijn) maar niet kunnen of willen begrijpen. Net zo min als politici niet kunnen of willen begrijpen dat beleid dat enkel gevoed wordt door ideologie en niet door informatie en kennis ons geen stap verder brengt. In plaats van elkaar de les te lezen of zelfs te verketteren zouden politiek en wetenschap de handen ineen moeten slaan. Kennis niet als ammunitie, maar als basis voor evidence-based besluiten.

HOE GA JE DIT OPLOSSEN?

VIJF SUGGESTIES

SUGGESTIE 1 - PERSPECTIEF

We leven in een zich vormende nieuwe wereld en dat vraagt om een nieuwe generatie leiders. Echter, als we - jong of oud - naar die nieuwe wereld blijven kijken vanuit oude paradigma, dan bouwen we niks nieuws, dan bouwen we iets dat wel past in de oude wereld, maar nog niet in de nieuwe.

We hebben dus een reset nodig - een nieuw perspectief gevoed door nieuwe paradigma. Echter, als ik nu zou gaan vertellen wat dat nieuwe perspectief en die nieuwe paradigma moeten zijn, dan laat ik alleen maar zien dat ik nog in de oude wereld leef en denk. In een wereld waar de problemen ingewikkeld waren, maar waar ze met inzet en kennis (meestal) oplosbaar waren. Is het klimaat- en energievraagstuk echter nu juist niet een nieuwe-wereld-probleem? Is het niet een “wicked problem” waar geen “oplossing” voor bestaat en waarvoor elke geproclameerde “oplossing” slechts schijnzekerheden biedt?

Abstracte filosofie? Ja, maar ook weer niet want laten we - heel concreet - met dat nieuwe perspectief beginnen door bij elk van de vijf vragen hierboven het woord “oplossen” te vervangen door “aanpakken”. Niet meer de illusie dat de wereld maakbaar is, dat het klimaat- en energievraagstuk “opgelost” kan worden. Is dat bij de pakken neerzitten? Welnee: meer dan “oplossen” zet “aanpakken” mensen aan om aan de slag niet met grandioze ideeën, maar met kleine, slimme stapjes vastberaden op weg naar dat ferme einddoel: tegengaan van klimaatverandering door af te zien van fossiele energiebronnen.

SUGGESTIE 2 - SOLIDARITEIT

Bij dat aanpakken hoort ook een nieuw verhaal. Een verhaal dat spannend is, dat mensen boeit en bij elkaar brengt. En dat is nu juist wat ik mis in het Ontwerp Klimaatakkoord. Eens: het is elegant en goed geschreven en het biedt een breed scala aan maatregelen waar diep over is nagedacht en hard over onderhandeld. Niettemin - of juist daardoor - is het voor de modale burger te politiek en te technocratisch. Geen “narrative” die mensen in beweging brengt en hen bindt.

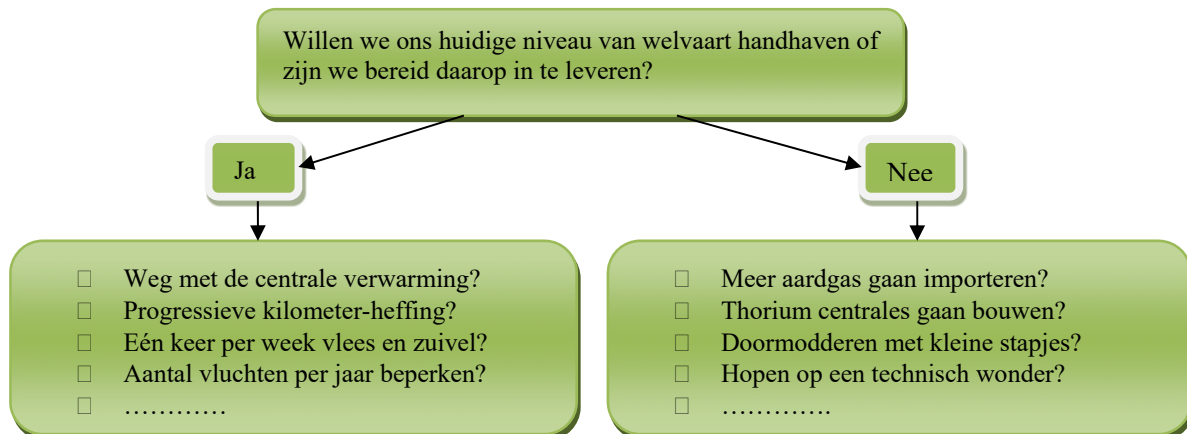

Als er één pijler is waarop het nieuwe verhaal gebouwd kan worden dan is dat wel een boodschap over solidariteit. Met elkaar in het nu, met nieuwe generaties in de toekomst, met de natuur en met alles wat leeft en bloeit en - uitiem - met deze planeet. Dat het gaat om te overleven. Solidariteit als basis van een nieuwe verhaal over het klimaat- en energiebeleid: dat raakt mensen meer dan een doorrekening van het CPB want het is een verhaal van hoop en niet van angst.

Is het niet de taak van de politiek om met een verhaal te komen die mensen raakt, dat hen verbindt en dat hen in beweging brengt? Is dat niet veel belangrijker dan een debat over de kleine letters van een CO2 tax? (Hoe belangrijk dat onderwerp overigens ook is). Er is in de samenleving verbazingwekkend veel steun voor de gedachte dat we het met dat klimaat- en energiebeleid anders moeten gaan doen. Welke politicus of politieke partij slaagt er in die amorfe, ongerichte steun samen te smeden in een “narrative” die overtuigt en die mensen verbindt?

SUGGESTIE 3 -REALISME

Aanpakken op basis van solidariteit veronderstelt dat we eindelijk eens eerlijk zijn over wat er echt aan de hand is en wat het zal gaan vragen van mensen. Dat we voor moeilijke en ingrijpende keuzes staan als we deze planeet bewoonbaar willen houden. Dat het niet gaat om die 600 maatregelen van het Ontwerp Klimaatakkoord, maar dat de echte beslisboom er ongeveer zo uitziet:

SUGGESTIE 4 - AFSTAND

Ik hecht zeer aan onze democratie en dus aan de rol van gekozen vertegenwoordigers in de besluitvorming over het klimaat- en energiebeleid. Het is aan democratisch gekozen organen om de doelen en de kaders te bepalen en de realisatie te bewaken. Dat wil echter niet zeggen dat de Tweede Kamer (of provinciale staten of gemeenteraden) zich als een soort managementteam moet gaan gedragen dat zich continue met de uitvoering bemoeit en dat bij elk incident op de (s)preekstoel klimt.

We hebben prachtige voorbeelden dat we in dit land grootse dingen voor elkaar kregen juist omdat de politiek zich op afstand plaatste - nadat ze de doelen en de kaders hadden bepaald - om ruimte te geven aan een onafhankelijke en deskundige uitvoeringsorganisatie. Zie de grote inpolderingen in het IJsselmeer, zie de Deltawerken en zie - meer recent - hoe we de grote rivieren de ruimte gaven die ze nodig hebben. Allemaal via speciale Rijksdiensten of Rijksfunctionarissen, belast met de uitvoering van de aan hen door de politiek opgedragen taken binnen de door de politiek bepaalde kaders. Verantwoording verschuldigd aan de politiek, maar met een gezonde dosis vrijheid om op basis van deskundigheid aan de slag te gaan.

Is het geen tijd om de realisatie van de doelen van het klimaat- en energiebeleid te beleggen bij een speciale Rijkscommissaris met een eigen Rijksdienst? Zoals we dat in het verleden ook deden als onze toekomst in het geding was.

SUGGESTIE 5 - GROEN OF LINKS?

Ten slotte: ooit las ik een boek van een aanstormend politiek talent over de gevaren van "economisme"- alles door een economische bril bekijken. Goed verhaal en voor mij al te herkenbaar in deze door neo-

liberaal marktdenken gedomineerde tijd. Maar is dat economisme niet exact waar het huidige klimaat- en energiebeleid aan lijdt? En het Ontwerp Klimaatakkoord in het bijzonder?

Zo lang we het klimaat- en energiebeleid dominant blijven definiëren als een economisch probleem, net zo lang zullen we oplossingen blijven zoeken vanuit een economisch perspectief en zullen we die grabbelton blijven vullen met speeltjes die interessant zijn voor het bedrijfsleven. En leggen we één van de voor ons land meest cruciale beleidsterreinen in handen van een ministerie van economische zaken en klimaat. Hoe tekenend! Over economisme gesproken.

Pas als we uitgaan van een ander paradigma en het klimaat- en energiebeleid niet meer dominant definiëren als een economisch probleem, maar als een maatschappelijke en wetenschappelijke opgave van ongekende proporties - pas dan heb ik minder zorgen over de toekomst van dit land en van deze planeet.

En over de wereld waarin mijn kleindochter zal opgroeien en leven.